

Recenzja

Rozprawy doktorskiej Pana mgr Macieja Ciechomskiego pt.:

Wychowanie do empatii

- opracowanie i ewaluacja programu edukacyjno - wychowawczego rozwijającego empatię
u dzieci w wieku 9 – 10 lat

napisanej pod kierunkiem promotora prof. dr hab. Janusza Surzykiewicza i
promotora pomocniczego dr Ewy Kulawskiej.

Recenzję rozprawy przedstawię w następujących aspektach : a. formalno – redakcyjnym;
b. charakterystyki podjętych zagadnień w kontekście układu pracy; c. autorskich
oryginalnych dokonań poznawczych i autorskich oryginalnych dokonań dla praktyki
pedagogicznej; d. zauważone usterki , wątpliwości i kwestie dyskusyjne.

a. Formalno – redakcyjna strona rozprawy

Rozprawa doktorska Pana mgr Macieja Ciechomskiego jest obszernym opracowaniem
teoretyczno –empirycznym, liczy 255 stron tekstu merytorycznego, 26 stron bibliografii i
43 strony załączników. Bibliografia zawiera 336 pozycji - głównie obcojęzycznych, polskie
pozycje to 26% całości, jednak część z nich stanowią polskie tłumaczenia prac
zagranicznych. Zestawienie bibliograficzne to pozycje książkowe, artykuły i teksty
pobrane z witryn internetowych.

Merytoryczna zawartość rozprawy ujęta jest w pięć rozdziałów o różnej objętości. Całość
pracy stanowią także streszczenia w języku angielskim i polskim, wprowadzenie, bibliografia
i wykaz załączników. Rozdział pierwszy , najobszerniejszy liczy 83 strony (13-106),
rozdział drugi 47 stron (107-154), rozdział trzeci 25 stron (155-180), rozdział czwarty 23
strony (181- 204), rozdział piąty 50 stron (205 – 255).

b. Charakterystyka podejmowanych zagadnień w kontekście układu pracy

Autor rozprawy postanowił problem pedagogicznych oddziaływań mających na celu
wychowanie do empatii przedstawić na szerokim tle rozważań wokół teoretycznego statusu
terminu empatia oraz teoretycznych modeli i operacjonalizacji tego pojęcia dla potrzeb

badań empirycznych. Tym rozważaniom zasadniczo poświęcony jest rozdział pierwszy zatytułowany „Empatia w naukach społecznych”. Rozważa się tu w ujęciu historycznym , jak i merytorycznym, treściowym zagadnienia definiowania empatii oraz obecność koncepcji empatii jako czynnika motywacyjno-regulującego osobowości w różnych nurtach pedagogicznych i psychologicznych. Są także liczne odwołania do poglądów filozoficznych a także biologiczno - fizjologicznych. Przywołane są poglądy filozofów , począwszy od Sokratesa i Arystotelesa , następnie Hobbesa, Hume`a, Schopenhauera, Spencera, Bertrama, etyka i ekonomisty Smitha i licznych psychologów :McDougalla, Lippsa, Stotlanda, Batsona, Hoffmana z polskich badaczy Rembowskiego, Reykowskiego. Natomiast z nurtu pedagogicznego przywołani są między innymi Rousseau, św. Jan Bosco , James Wilson, Ulich, z polskich pedagogów Korczak, Okoń, Nawroczyński, Łobocki .Mimo przywołania tak licznej grona badaczy zajmujących się zagadnieniem empatii zabrakło mi poglądów K. Dąbrowskiego i jego teorii dezintegracji pozytywnej oraz poglądów E. Stein zawartych w Jej pracy doktorskiej „Zum Problem der Einfühlung” wydanej w języku polskim pt.” O zagadnieniu wczucia” (2014). W tym miejscu muszę zaznaczyć, że przyjęta przez Autora koncepcja ukazania jaką funkcję poznawczą i praktyczną pełni konstrukt empatii w naukach społecznych , posługując się podziałem na psychologiczne i pedagogiczne nurty okazała się niezbyt fortunna, gdyż stwarza czytelnikowi wiele trudności śledzenia toku rozważań. Z natury rzeczy w trakcie tak zaplanowanych analiz, występuje permanentna potrzeba odwoływania się do poglądów autorów (filozofów, psychologów), którzy już wcześniej byli przywoływani. To z kolei prowadzi do licznych powtórzeń omówień i analiz w kolejnych rozdziałach pracy mimo, że wcześniej były już sygnalizowane.

W tym rozdziale omawia Autor także metody pomiaru empatii, do których zalicza testy kwestionariuszowe; metody z wykorzystywaniem materiałów audiowizualnych , fotografii, filmów; samoopisy i wywiady; skale szacunkowe; eksperyment.

Rozdział drugi rozprawy pt. „Zapotrzebowanie na wychowanie do empatii” poświęca Autor ukazaniu ważności i aktualności podejmowania działań pedagogicznych mających na celu kształtowanie empatii. Doktorant ukazuje znaczenie empatii w codziennych relacjach interpersonalnych, na każdym etapie cyklu życiowego. Przekonuje, że empatia służy kształtowaniu postaw prospołecznych, odgrywa istotną rolę w profilaktyce agresji i przemocy oraz innych zachowań . będących symptomami nieprzystosowania społecznego a także wspierania zdrowia psychicznego. W rozdziale tym zaprezentowane zostały także wybrane programy stymulowania rozwoju empatii oraz ogólne zasady prowadzenia ewaluacji takich programów.

Rozdział trzeci pt. „ Autorski program rozwoju empatii u dzieci „Dobry kolega” zawiera rozważania dotyczące zagadnień normatywno- prawnych niejako wymuszających realizację oddziaływań profilaktycznych w ramach wychowawczej funkcji szkoły, w tym programów pedagogicznych odwołujących się do kształtowania empatii. Cennym wkładem Autora rozprawy jest zestawienie różnych podejść do konstrukt teoretycznego, jakim jest empatia w aspekcie operacjonalizacji pojęcia i praktycznych implikacji wynikających z przyjętego modelu (s. 158 -162). Autor rozważania te traktuje jako teoretyczny fundament

własnego programu autorskiego, jest to jednak w swej istocie bardzo wnikliwa i poznawczo płodna analiza i synteza wcześniej prezentowanych poglądów bardzo wielu teoretyków i praktyków zajmujących się problemem empatii. Program „Dobry kolega” zakłada oddziaływanie pedagogiczne na sferę emocjonalną, poznawczą i behawioralną wychowanka. Na stronach 175 do 179 opisano szczegółowe kroki dydaktyczne służące kształtowaniu empatii. Recenzowana rozprawa zakłada także sprawdzenie efektywności prowadzonego programu pedagogicznego za pomocą standardów ewaluacji. Zasady ewaluacji tego konkretnego programu opisane zostały na stronach 179 -180. Celem ewaluacji miał być sam proces realizowania programu oraz końcowe efekty (w postaci oceny poziomu empatii, w wymiarze ogólnym, afektywnym, poznawczym i zachowaniowym u uczestników programu), a także ocena innych pozytywnych efektów wpływających z przeprowadzonego programu pedagogicznego rozwijającego empatię. Jak pisze Autor , standardy ewaluacyjne stały się punktem wyjścia dla „sprawdzenia, czy przyjęte w modelu teoretyczno-badawczym założenia dotyczące empatii, ujęte w zestaw metod i oddziaływań pedagogicznych wpływają na zwiększenie poziomu empatii uczestników oraz zmianę ich empatycznych zachowań” (s.183).

Rozdział czwarty pt. „Metodologia badań własnych” zgodnie z treścią zawartą w tytule charakteryzuje przedmiot badania, którym jest empatia zdefiniowana jako proces emocjonalno-poznawczy przetwarzania informacji społecznych przejawiającym się w działaniach (por. s.181). Na gruncie tej definicji wysunięto zarówno pytania badawcze jak i hipotezy oraz skonstruowano zestaw metod i oddziaływań pedagogicznych (Program „Dobry kolega”) służących kształtowaniu empatii i sprawdzeniu skutków oddziaływania pedagogicznego. Tak więc proces badawczy, o charakterze eksperymentu pedagogicznego, obejmował następujące etapy:

- operacjonalizację pojęcia empatii i działań programowych : empatię rozpatruje się w aspekcie emocji, wiedzy, zachowań; treści programowe zostały ściśle skorelowane z tymi aspektami(por. ss.175- 180);\
- sformułowanie hipotez ;
- przygotowanie odpowiednich narzędzi pomiaru poziomu empatii z uwzględnieniem jej składowych : narzędzia samoopisu jako wskaźnika poziomu empatii, testu przeżywanego emocji, testu empatycznego zachowania(arkusz obserwacji);
- wybór grupy eksperymentalnej i kontrolnej;
- psychometryczne opracowanie rzetelności i trafności polskiej wersji Ankiety dotyczącej empatii – Questionnaire to Assess Affective and Cognitive Empathy;
- autorskie psychometryczne opracowanie rzetelności i trafności Arkusza obserwacji empatycznych zachowań dziecka;

- zastosowanie metody eksperymentalnej z czynnościami pomiarowymi pretestu, posttestu i follow-up ;
- przeprowadzenie oddziaływań pedagogicznych w grupie eksperymentalnej;
- ilościowe i jakościowe opracowanie otrzymanych rezultatów z czynności pomiarowych przeprowadzonego eksperymentu pedagogicznego.

Rozdział piąty pt: „Skuteczność programu „Dobry kolega” prezentacja wyników badań” koncentruje się na dwóch zagadnieniach „adekwatności i skuteczności programu edukacyjno-wychowawczego „Dobry kolega” (por. s.205) .Założono, że adekwatność i skuteczność potwierdzona będzie wtedy, gdy wyniki pomiaru zmiennych w posttestie i follow-up ukażą zmianę w kierunku podwyższenia poziomu empatii i empatycznych zachowań w stosunku do pomiaru pretestu. W kolejnych punktach rozdziału Autor prezentuje wyniki uwzględniając obie grupy oraz zmienną płci w odniesieniu do ogólnego poziomu empatii, czynnika afektywnego, poznawczego oraz zachowań empatycznych. Weryfikacja hipotez dokonana jest na podstawie analiz danych ilościowych i jakościowych. Bezspornym skutkiem programu są zmiany w poznawczym aspekcie empatii, natomiast ogólny poziom empatii był wyższy bezpośrednio po skończonym oddziaływaniu pedagogicznym, ale nie został potwierdzony po upływie czterech miesięcy w badaniu follow-up. W podsumowaniu Autor rozprawy napisał: „ Wyniki pokazują, że ogólny poziom empatii mierzony za pomocą kwestionariusza samoopisowego QAACE zwiększył się bezpośrednio po przeprowadzeniu treningu w grupie eksperymentalnej, w grupie kontrolnej nie zanotowano istotnych zmian w poziomie empatii w tym samym czasie. Otrzymany wynik pozwala zatem utrzymać pierwszą hipotezę, dotyczącą zwiększenia poziomu empatii w wyniku działań podjętych w programie :Dobry kolega” (s. 241). Jednakże „ poziom empatii w grupie eksperymentalnej nie utrzymał się przez kolejne cztery miesiące” (s.241). Najbardziej wyraźne zmiany nastąpiły w wymiarze poznawczym empatii ocenione na podstawie kwestionariusza QAACE i testu znajomości emocji. Najbardziej ewidentnym rezultatem eksperymentu jest wzrost wiedzy dotyczącej przeżywanych emocji, natomiast brak jest trwałszego wzrostu wrażliwości empatycznej wyrażającej się w czynniku afektywnym i zachowaniach . Słusznie Autor pisze, że rozwój empatii w okresie rozwojowym wymaga stałej i dłuższej stymulacji, dodać należy również w postaci obserwowanych zachowań i reakcji otaczających innych (rodziców, nauczycieli, kolegów, innych autorytetów eksperckich i moralnych) . Zostały także uchwycone różnice wynikające z płci badanych uczniów. Dziewczęta uzyskiwały wyższe wyniki poziomu empatii , tak w pretestie jak i posttestie.

c. Autorskie oryginalne dokonania poznawcze i praktyczne

Sygnalizowałam już , że bardzo cennym poznawczo jest sporządzenie przez Autora rozprawy zestawienia w piętnaście kategorii analizowanych wcześniej koncepcji

teoretycznych (s. 156 – 162). Każda kategoria opisana jest z uwzględnieniem składowych empatii, funkcji regulacyjnej oraz płynących z danego podejścia teoretycznego implikacji dla celów praktyki pedagogicznej. Aczkolwiek szkoda, że poszczególnym modelom teoretycznym Autor nie przyporządkował w tym zestawieniu konkretnych badaczy, a jedynie jak się wydaje przyjął kryterium dziedziny nauki na terenie której analizuje się problem empatii tj. pedagogiki i psychologii. Jednak na szczególną uwagę zasługuje wysiłek usystematyzowania omawianych wcześniej koncepcji.

Innym ważnym z punktu widzenia teorii i praktyki pedagogicznej dokonaniem poznawczym jest zaproponowanie własnego modelu składowych empatii (s. 142) oraz sposobów badania skuteczności oddziaływań wychowawczych mających na celu podniesienie poziomu empatii i ukształtowania empatycznych zachowań (s.183).

Ważnym wkładem poznawczym i praktycznym (dla potrzeb diagnozy) jest przeprowadzona przez Autora rozprawy procedura badawcza mająca na celu opracowanie polskich właściwości psychometrycznych Kwestionariusza QAACE – Zolla i Enza (Questionnaire to Assess Affective and Cognitive Empathy) oraz Arkusza obserwacji zachowań dziecka . Oba te narzędzia badawcze mają , w chwili obecnej, określoną trafność a Kwestionariusz QAACE także rzetelność. Podjęte opracowanie psychometryczne tych narzędzi badawczych wymagało dodatkowego nakładu pracy. Adaptacja Kwestionariusza QAACE zgodnie z wymogami metodologii przebiegała w kilku etapach. Etap pierwszy tłumaczenie i dbałość o wierność merytoryczną z oryginałem. Wykorzystano 2 niezależnych tłumaczy, następnie sprawdzano poprawność i zrozumiałość sformułowań dla potrzeb badania dzieci polskich, w tym celu wykorzystano czteroosobowy zespół ekspercki . Uwzględniając uwagi ekspertów zlecono ponowne tłumaczenie oryginału i ustalenie zgodności z oryginałem. Przeprowadzono także badanie pilotażowe Kwestionariuszem na 20 uczniach klasy trzeciej oraz wywiad z 15 -toma uczniami , również klasy trzeciej . Pilotaż miał dostarczyć informacji na temat zrozumiałości zadawanych pytań, trudności w odpowiadaniu. Po pilotażu wprowadzono następnę korekty między innymi zrezygnowano z odpowiedzi „Nie mam zdania” na rzecz „Ani się zgadzam , ani się nie zgadzam”. Zmieniono także brzmienie kilku pytań. Właściwe badanie zmierzające do określenia rzetelności i trafności narzędzia przeprowadzono na grupie 574 uczniach w wieku 8- 12 lat. Z czego 56% stanowiły dziewczęta, a 44% chłopcy. Ostatecznie zastosowany do ewaluacji Programu „Dobry kolega” Kwestionariusz uzyskał zadawalające wskaźniki rzetelności i trafności i zgodnie z teoretycznym modelem bada afektywny i poznawczy wymiar empatii.

Opracowany arkusz obserwacji jak pisze Autor służy obserwacji zmian w zachowaniu ucznia w warunkach naturalnych , w klasie szkolnej. Ilościowe opracowanie Arkusza przebiegało również kilkoma etapami. Etap pierwszy utworzenie puli twierdzeń opisujących zachowania empatyczne uczniów w szkole. Pięciu specjalistów z psychologii rozwojowej i badaczy emocji przygotowało listę 75 itemów , opierając się na Interpersonal Reactivity Index (IRI) oraz Child Behavioral Checklist (CBCL) i własnych propozycjach. Siedmiu sędziów ostatecznie wybrało 30 twierdzeń odpowiadającym 6 skalom (rozwiązywania konfliktów, wrażliwości na przeżycia innych, przyjmowania cudzej perspektywy, rezonowanie emocjonalne, opiekowanie się innymi, komunikowanie potrzeb i

uczuc. W kolejnym etapie 5 nauczycieli dokonało w badaniu pilotażowym oceny użyteczności i poprawności językowej narzędzia. Trafność obu narzędzi badawczych oceniona była na podstawie wskaźników korelacji z Kwestionariuszem Tendencji Konstruktywno/Destruktywnych autorstwa Ulfik- Jaworskiej wykorzystując w tym celu skale miłości i sadyzmu. Wartości korelacji dla Arkusza obserwacji są satysfakcjonujące ale nie są zbyt wysokie (w granicach $r = .25$; $r = -.48$ w zależności od skali) , podobnie z Kwestionariuszem Empatii ($r = .50$; $r = -.15$). Rodzi się pytanie czy wybrane skale miłości a zwłaszcza sadyzmu jako kryterium trafności narzędzia do badania empatii są wystarczające i zasadne. Mimo tych wątpliwości, zarówno praktycy jak i teoretycy zyskali nowe ilościowe techniki pomiaru poziomu rozwoju empatii u dzieci w wieku 9 – 12 lat.

Teoretyczno- empiryczne badania nad rozwojem empatii u dzieci w okresie wczesno- szkolnym przeprowadzone przez doktoranta stają się bardzo ważnym punktem wyjścia do dalszych pogłębionych analiz teoretycznych , badań empirycznych i działań praktycznych z uwzględnieniem czynników socjo - demograficznych i kulturowych również w aspekcie problemów integracji związanej z przybywającymi do Polski przybyszami z różnych stron świata a także powracającymi potomkami Polaków wywiezionych w latach 1939 –1946 na tereny dawnego ZSRR.

Część empiryczna rozprawy koncentruje się wokół zagadnień ewaluacji programu pedagogicznego. W tym miejscu należy mocno podkreślić, że Autor rozprawy jest jednocześnie Autorem ewaluowanego programu pedagogicznego pt. „Dobry kolega” i to jest kolejne oryginalne i doniosłe dokonanie praktyczne i poznawcze, które może być doskonałe i wdrażane do praktyki pedagogicznej w szkołach podstawowych.

d. Sprawy dyskusyjne , wątpliwości oraz uchybienia

Zasadniczy tytuł recenzowanej rozprawy zawiera w sobie , od strony merytorycznej, dwa szeroko pojęte problemy : wychowanie i empatię. Dopowiedzenie w tytule rozprawy zakreśla ramy tych rozważań do konkretnego programu edukacyjno-wychowawczego dla dzieci w wieku 9 – 10 lat. Tak sformułowany tytuł wraz z dopowiedzeniem powinien wyznaczać podjęte rozważania teoretyczne i badawcze. Jak już było to powiedziane, Autor przyjął bardzo szeroką perspektywę analiz teoretycznego statusu pojęcia empatia, i być może dlatego nie mogłam czytając rozprawę wyrobić sobie jednoznacznego poglądu czym ona dla Autora jest. Na kolejnych stronach rozprawy empatia traktowana jest jako : cecha (244) , postawa (ss. 167, 241, 250,) , dyspozycja (ss.18, 19) , reakcja (ss. (18, 72), zjawisko (ss. 6, 7, 14, 21, 100 -101) , sytuacja (s. 97) , wielowymiarowy konstrukt (s. 105).. W psychologii, a myślę ,że i w pedagogice terminy te nie są tożsame i mają sobie właściwe definicje zawierające elementy dotyczące struktury, genezy, funkcji. Wydaje się, że przyjęcie tych kryteriów w momencie systematyzowania poglądów na empatię, w miejsce kierunków badawczych, w większym stopniu umożliwiłoby zamiar uwyrażnienia i rozjaśnienia aktualnych rozważań nad empatią w naukach humanistycznych. Co zresztą , jako cel swoich teoretycznych analiz zaprojektował doktorant. Na s. 13 można przeczytać:

„Wyłonienie koncepcji empatii pozwoli na przedstawienie jej miejsca w różnych nurtach wychowania oraz zastosowania w ujęciach psychologicznych”.

W rozdziale drugim rozprawy noszącym tytuł „Zapotrzebowanie na wychowanie do empatii” oczekiwałam, zgodnie z tytułem rozprawy, rozważań najpierw wokół współczesnych problemów wychowania i na tym tle miejsca wychowania do empatii w ogólnym celu i procesie wychowania. Następnie wskazania w tym procesie roli samego ucznia, roli nauczycieli i rodziców i propozycji konkretnych oddziaływań wychowawczo-edukacyjnych. Tymczasem rozdział drugi jest kontynuacją rozważań o empatii, a w rozdziale pierwszym znajdują się skrótowo przedstawione rozważania o teoriach wychowania. Konkretnie sugestie dotyczące działań wychowawczo-edukacyjnych znalazły się w pkt. 5.5 (s. 249 i nast.) pt. „Implikacje praktyczne”, jako refleksja nad uzyskanymi wynikami ewaluacji zastosowanego programu „Dobry kolega” mimo, że nie wynikają one w całości z uzyskanego materiału badawczego.

Ewaluacja programu oddziaływań edukacyjno-pedagogicznych „Dobry kolega” przebiegała według modelu klasycznego eksperymentu z grupą eksperymentalną i kontrolną oraz zastosowaniem procedury pretestu, posttestu i folow - up ustalającego zmiany w poziomie empatii i zachowaniach empatycznych. Grupę eksperymentalną stanowili uczniowie czterech klas trzecich w Warszawie w liczbie 92 (s. 203) w tym, jak pisze Autor, 42 dziewczynki i 52 chłopców, a to daje liczbę 94 uczniów. Rodzi się pytanie ilu faktycznie uczniów brało udział w eksperymencie? O grupie tej pisze Autor, że z informacji od pedagoga szkolnego wynika, iż uczniowie ci mogą mieć „deficyty empatii przejawiające się w niskim poziomie umiejętności społecznych, wysokim poziomie agresji”. Natomiast grupa kontrolna to uczniowie powiatu łukowskiego w liczbie 56 osób, w tym 26 dziewczynek i 30 chłopców. Aczkolwiek doktorant na s. 203 i 204 podaje, że wybór grupy kontrolnej uwzględniał podobieństwo zarówno wieku badanych jak i statusu ekonomiczno-społecznego, to jednak różnice wynikające ze środowiska wielkomiejskiego i wiejskiego rodzą wątpliwości, czy faktycznie są to grupy o tożsamym charakterze. Wątpliwość znajduje swoje uzasadnienie również w tym, że nie zostały uwzględnione wskaźniki statusu ekonomiczno-społecznego rodzin tych dzieci. O dużej jednorodności grupy kontrolnej i eksperymentalnej mogłyby świadczyć wyniki pretestu w kwestionariuszu QAACE, ale nie znalazłam statystycznego potwierdzenia braku różnic pomiędzy wynikami tych grup, a wyniki średnie nie są wystarczającym dowodem.

Autor przyjął tzw. dziesiętny system podziału całości na części. Jednak w całej pracy występuje brak oznakowania fragmentów pracy znajdujących się bezpośrednio pod tytułem rozdziałów czy podrozdziałów. Tak więc, z punktu widzenia zasad prawidłowego podziału zbioru, fragmenty te powinny być traktowane jako odnoszące się do zakresu całego rozdziału, czy podrozdziału.

Konkluzja:

Podniesione pewne zagadnienia dyskusyjne i budzące wątpliwości w żadnym stopniu nie wpływają na ogólną ocenę recenzowanej rozprawy. Spełnia ona bowiem formalne i merytoryczne wymogi zawarte w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule

naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z d 2014 r. poz.1852 z późn. zm.) tzn. zawiera streszczenie w języku polskim i angielskim oraz stanowi nowatorskie, oryginalne opracowanie teoretyczno-empiryczne , o znaczących walorach praktycznych w zakresie :

- usystematyzowania koncepcji empatii;
- zaprojektowania, wdrożenia i określenia na podstawie procedur ewaluacyjnych ważności i wartości programu pedagogiczno-edukacyjnego „Dobry kolega”;
- autorskiego opracowania psychometrycznego narzędzi badawczych służących do oceny rozwoju poziomu empatii ogólnej i wymiarze poznawczym, afektywnym i zachowaniowym.;
- wypracowania podstaw teoretycznych i empirycznych do formułowania nowych hipotez badawczych i prowadzenia wieloaspektowych badań nad uwarunkowaniami rozwoju empatii u dzieci.

Doktorant wykazał się także umiejętnościami samodzielnego organizowania warsztatu badawczego, przeprowadzenia badania oraz wnikliwej ilościowej i jakościowej interpretacji uzyskanych rezultatów.

W konkluzji postuluję przyjęcie rozprawy doktorskiej Pana mgr Macieja Ciechomskiego i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Z wyrazami szacunku

Prof. UW dr hab. Krystyna Ostrowska